

MUZEYLAR VA MADANIY MEROS OBYEKTLARIGA XORIJIY TAJRIBALARNI TATBIQ ETISH VA MUZEY FAOLIYATINI YANADA TAKOMILLASHTIRISH

Asadova Nigora

"Ipak yo'li" turizm va madaniy meros xalqaro universiteti

ORCID: 0009-0002-7690-5474

nigorichka19@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada muallif tomonidan muzeyshunoslikda madaniy meros obyektlarining holati va xorij tajribasi hamda mamlakatimiz prezidenti qarorlari asosida yangi islohat va tahlillar natijalarining, kelib chiqqan yangiliklarning ahamiyati yoritilib, raqamli texnologiyalar, jumladan turli xil muzeyshunoslik tushunchalari, turlari, kelib chiqishi va bugungi kunda mamlakatimizga kerak bo'lgan muzeylarga tashrif buyurish imkoniyatlari orqali turistlar qiziqishini hamda turizm xizmatlarini modernizatsiya qilish yo'nalishlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: muzey, madaniy meros, muzeyshunoslik, xorij tajribasi, ma'daniy meros obyektlari.

ПРИМЕНЕНИЕ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА В МУЗЕЯХ И ОБЪЕКТАХ КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ И ДАЛЬНЕЙШЕЕ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МУЗЕЙНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Асадова Нигора

Международном университете туризма и культурного наследия «Шелковый путь»

Аннотация. В данной статье автор подчеркивает важность состояния объектов культурного наследия в музеологии и результаты новых реформ, проводит анализ на основе зарубежного опыта и решений Президента нашей страны, а также анализирует тенденции модернизации туристического интереса и туристических услуг с помощью цифровых технологий, включая различные концепции, типы, происхождение и возможности посещения музеев, которые сегодня необходимы нашей стране.

Ключевые слова: музей, культурное наследие, музеология, зарубежный опыт, объекты культурного наследия.

APPLYING FOREIGN EXPERIENCE TO MUSEUMS AND CULTURAL HERITAGE SITES AND FURTHER IMPROVING MUSEUM ACTIVITIES

Asadova Nigora

"Silk Road" International University of Tourism and Cultural Heritage

Abstract. In this article, the author highlights the importance of the state of cultural heritage objects in museology and the results of new reforms and analyzes based on foreign experience and the decisions of the President of our country, and analyzes the trends in the modernization of tourist interest and tourism services through digital technologies, including various museology concepts, types, origins, and opportunities for visiting museums that our country needs today.

Keywords: museum, cultural heritage, museology, foreign experience, cultural heritage objects.

Kirish.

O'zbekiston milliy madaniy merosi arxeologik yodgorliklar, tarixiy shahar markazlari, muzey kolleksiyalari va xalq ijodiyoti ob'ektlaridan iborat boy resursdir. So'nggi yillarda mamlakatning tarixiy- madaniy ob'ektlarini saqlash va ularni jahon turizmii infratuzilmasiga integratsiyalash siyosati kuchaymoqda. Bu esa muzeylarning turizm, madaniy ta'lim, iqtisodiy rivojlanish va xalqaro brend sifatidagi rolini orttirdi. Shu bois, mazkur bobda muzeylar va madaniy merosning huquqiy-asoslari, statistik holati, infratuzilma va boshqaruvdagi yangilanishlar, hamda joriy muammolar va istiqbolli tavsiyalar tahlil qilinadi.

Adabiyotlar sharhi.

Madaniy meros obyektlarini aniqlash, hisobga olish va muhofaza qilish bo'yicha 2021–2022 yillarga mo'ljallangan chora-tadbirlar dasturi qabul qilingan PF-5953 va unga o'xshash hujjatlar bu dasturning maqsadi moddiy madaniy merosni ro'yxatga olish, ilmiy tadqiqot va restavratsiya ishlarini kuchaytirishdir (O'zbekiston Respublikasi prezidenti, 2019) ya'ni "O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi faoliyatini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2020-yil 26-maydagi PQ-4730-son qaroriga muvofiq, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-dekabrda Oliy Majlisga Murojaatnomasida belgilangan vazifalarni amalga oshirish maqsadida Vazirlar Mahkamasi qarori "Moddiy madaniy meros obyektlarini muhofaza qilishni kuchaytirish maqsadida so'nggi yillarda qonunchilik hujjatlari bilan, jumladan, quyidagilar belgilanganligi ma'lumot uchun qabul qilinsin" (O'zbekiston Respublikasi prezidenti, 2020).

Shuningdek, muzey menejmenti va restavratsiya yo'nalishida malakali mutaxassislarni tayyorlash ham yashil turizm rivojlanishining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Xorijiy tajribani o'rganish asosida muzey boshqaruvi, eksponatlarni saqlash, restavratsiya va zamonaviy ekspozitsiya tashkil etish bo'yicha mutaxassislarni tayyorlash zarur. Bu esa madaniy meros obyektlarini uzoq muddat saqlash va ulardan samarali foydalanish imkonini beradi. Ayniqsa, UNESCO standartlari asosida restavratsiya va konservatsiya ishlarini amalga oshirish tarixiy obidalarni asl holatini saqlab qolishga xizmat qiladi.

O'zbekiston muzeylarida xalqaro standartlar asosida boshqaruv tizimini shakllantirish zarurligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, Yevropa va Janubiy Koreya muzeylari tajribasini o'rganish orqali marketing strategiyalarini kuchaytirish, elektron kataloglar yaratish hamda eksponatlarni raqamli formatda saqlash tizimini rivojlantirish mumkin (Jabborov, 2020). Yashil turizm infratuzilmasini rivojlantirish ham ushbu konsepsiyaning asosiy yo'nalishlaridan biridir. Zamonaviy ekologik mehmonxonalar, energiya tejovchi texnologiyalar, chiqindilarni qayta ishlash tizimlari va ekologik transport vositalaridan foydalanish turizmning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Hospitality sohasida "green hotel" konsepsiyasini joriy etish suv va elektr energiyasidan oqilona foydalanish, plastik chiqindilarni kamaytirish hamda ekologik standartlarga rioya qilish imkonini beradi. Bu esa nafaqat atrof-muhitni himoya qilishga, balki turistlar orasida ekologik madaniyatni shakllantirishga ham xizmat qiladi.

Madaniy meros obyektlarining turizm bilan integratsiyasi masalasini tadqiq etib, xorijiy tajribalar asosida "aqlli muzey" (smart museum) konsepsiyasini joriy etish zarurligini ko'rsatadi. Olim QR-kodli gid tizimlari, audio gidlar va mobil ilovalar turistlar uchun qulaylik yaratishini hamda muzeylarning xalqaro jozibadorligini oshirishini ilmiy asoslab bergan (Pardayev, 2022). Mahalliy hamjamiyatlarni turizm faoliyatiga jalb qilish yashil turizmning muhim ijtimoiy jihatlaridan biri hisoblanadi. Aholining turizm xizmatlarida faol ishtiroki yangi ish o'rinlarini yaratadi va hududlarning iqtisodiy rivojlanishiga yordam beradi. Hunarmandchilik, milliy taomlar, xalq amaliy san'ati va an'anaviy madaniyatni turizm bilan

integratsiya qilish mahalliy aholi daromadlarini oshiradi. Shu bilan birga, mahalliy hamjamiyatlarning madaniy merosni asrashdagi mas'uliyatini kuchaytiradi.

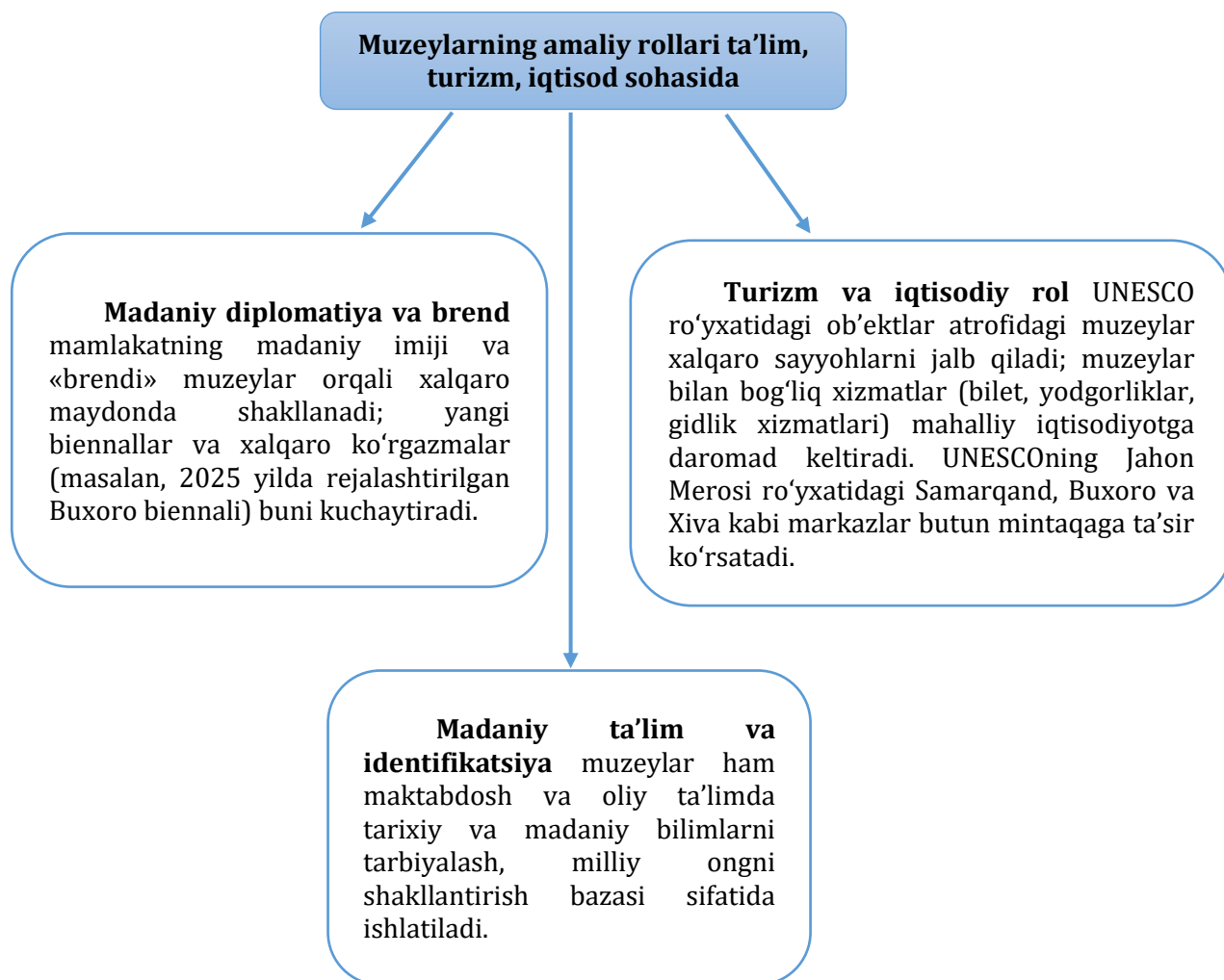
Xalqaro grantlar va investitsiyalarni jalb qilish ham yashil turizmni rivojlantirishning muhim mexanizmlaridan biri hisoblanadi. Xalqaro tashkilotlar, donor fondlar va xorijiy investorlar bilan hamkorlik qilish orqali muzeylar va madaniy meros obyektlarini modernizatsiya qilish imkoniyati kengayadi. Grant mablag'lari yordamida restavratsiya ishlari, raqamlashtirish loyihalari va ekologik infratuzilmalarni rivojlantirish mumkin bo'ladi. Bu esa O'zbekistonning turizm salohiyatini xalqaro darajada yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Ushbu tadqiqot ishi mobaynida qiyosiy tahlil va tizimli qiyoslash, ilmiy abstrakt fikrlash, mantiqiy yondashuv kabi usullardan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi madaniy meros obyektlari va muzeylariga bo'lgan qiziqish sezilarli darajada o'sib bormoqda. Bu jarayon mamlakatda turizm sohasining milliy iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biriga aylanishi bilan chambarchas bog'liqdir.

1-rasm. Muzeylarning amaliy rollari ta'lim, turizm, iqtisod sohasida

Manba: muallif ishlanmasi

O'zbekistonda muzeylar va madaniy meros obyektlarining roli so'nggi yillarda keskin oshdi yani huquqiy bazaning yangilanishi, Turizm va Madaniy Meros vazirligining tashkil etilishi, UNESCO bilan hamkorlik va modernizatsiya tashabbuslari bular mamlakat madaniy merosini saqlash va global maydonda targ'ib etishda muhim omillardir (UNESCO, 2022). Biroq, moliyalashtirish, professional kadrlar, restavratsiya metodologiyasi va urbanizatsiya bosimi kabi muammolar saqlanmoqda. Dissertatsiya uchun yuqoridagi statistik ma'lumotlar, hujjatlar va xalqaro maqolalardan foydalangan holda aniq misollar, kvant va sifat tahlillarini kiritish tavsiya etiladi.

Xususan, 2017-yildan boshlab turizm sohasining strategik rivojlanish konsepsiyasi, 2019-yilda "Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish" bo'yicha huquqiy hujjatlar bu boradagi ijobiy siljishlarga sabab bo'ldi (O'zbekiston Respublikasi prezidenti, 2020). Statistik ma'lumotlarni chuqur tahlil qilganimizda, tashriflar soni yillik kesimda barqaror o'sishdan tashqari, keskin o'zgarishlar, ayrim hududlarda pasayish va tiklanish jarayonlarini kuzatish mumkin. Ayniqsa, 2020-yilda COVID-19 pandemiyasi oqibatida keskin pasayish kuzatilgani ilmiy adabiyotlarda turizmning global inqirozi sifatida keng yoritilgan (Jalolov, 2022). Shu bois, bu tahlil nafaqat statistik ko'rsatkichlarni sanab o'tish, balki ularning ortida turgan iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy jarayonlarni ilmiy asosda tushuntirishni ham maqsad qiladi.

Xulosa va takliflar.

O'zbekistonda yashil turizm konsepsiyasini amaliyotga joriy etish bugungi kunda turizm sohasining barqaror rivojlanishini ta'minlovchi muhim strategik yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Yashil turizm nafaqat tabiiy va madaniy resurslarni muhofaza qilish, balki iqtisodiy samaradorlikni oshirish, ekologik muvozanatni saqlash va mahalliy aholining turmush darajasini yaxshilashga xizmat qiladi. Ayniqsa, O'zbekistonning boy tarixiy-madaniy merosi, qadimiy shaharlar, muzeylar va me'moriy obidalari yashil turizmni rivojlantirish uchun katta imkoniyat yaratadi. Shu sababli madaniy meros obyektlarini zamonaviy va ekologik barqaror boshqaruv tizimi asosida rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Yashil turizm konsepsiyasini amalga oshirishning muhim yo'nalishlaridan biri muzey va madaniy meros obyektlarini raqamlashtirish hamda interaktiv turizm texnologiyalarini joriy etish hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar yordamida tarixiy obyektlar va muzey eksponatlarini virtual shaklda namoyish etish imkoniyati yaratiladi. Virtual ekskursiyalar, QR-kod tizimlari, 3D modellashtirish va mobil ilovalar turistlarning tarixiy obyektlar haqidagi bilimlarini kengaytiradi hamda xizmat sifatini oshiradi. Ayniqsa, interaktiv texnologiyalar xorijiy turistlar uchun qulay axborot muhiti yaratadi va O'zbekistonning madaniy merosini xalqaro miqyosda targ'ib qilishga yordam beradi.

Umuman olganda, O'zbekistonda yashil turizm konsepsiyasini amaliyotga joriy etish madaniy meros obyektlarini saqlash, ekologik barqarorlikni ta'minlash va turizm xizmatlarini modernizatsiya qilishda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy raqamli texnologiyalar, ekologik boshqaruv tizimlari va mahalliy hamjamiyatlarning faol ishtiroki asosida barqaror turizm modelini shakllantirish mumkin. Mazkur yondashuvlar O'zbekistonning xalqaro turizm bozoridagi raqobatbardoshligini oshirish, mamlakatning ijobiy imijini mustahkamlash hamda kelajak avlod uchun boy tarixiy-madaniy merosni asrab qolishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar/Jumepamyra/References:

Jabborov, N. (2020). Muzey menejmentida xalqaro tajribalarni qo'llash istiqbollari. *Madaniy meros va turizm jurnali*, 2(1), 44–51.

Jalolov, (2022) *The American Journal of Economics and Business Management* jurnalida chop etilgan. Barqaror turizm va raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalarini muhokama qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti (2019). PF-5953-son farmoni: "Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanishni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 27-dekabr.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti (2020). PQ-4730-son qaror: "O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi faoliyatini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 26-may..

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti (2020). Oliy Majlisga Murojaatnomasi, 29-dekabr.

Pardaev, Sh. (2022). Smart museum texnologiyalarini O'zbekiston muzeylarida joriy etish masalalari. *Turizm va innovatsiyalar*, 4(2), 67-75.

Rahimov, M. (2023). Barqaror rivojlanish va yashil muzey konsepsiyasi. *Ekologiya va madaniy meros*, 1(3), 28-36.

UNESCO (2022). *Museums, Heritage, and Sustainable Development: Global Report*. Paris: UNESCO Publishing.